

Workshop i riskkommunikation

Martin Tondel, överläkare AMM, Uppsala

Karl Forsell, överläkare AMM, Umeå

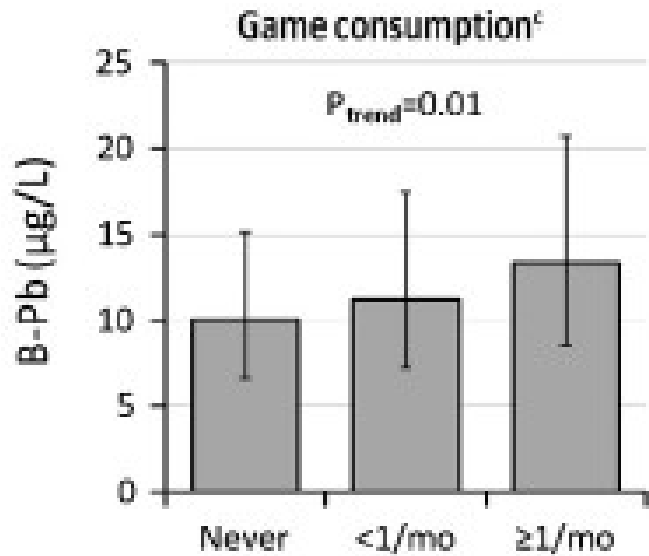
Henrik Pederby, kommunikationsdirektör,
Akademiska sjukhuset, Uppsala

Anita Pettersson-Strömbäck, psykolog YMM,
Umeå

3 scenarier

- "Sjukt hus" – vad är fel i huset?
  - Riskbedömning önskas ofta utifrån resultat av tekniska mätningar
    - Eller så är redan gjord av lekmän eller av mätfirman
- Hej Gubbar
  - > » "Evakuering"
  - > Vi läser väl först innan vi släpper det vidare?
  - >
  - > Med vänlig hälsning.
  - >
  - > xxxx xxxx, Projektledare Bygg

Viltkött och blodbly

H. Bjermo et al./Food and Chemical Toxicology 57 (2013) 161–169

Krypskyttet med desinformation om blyammunition fortsätter, nu med hjälp av både Jägareförbundet och Livsmedelsverket.

Viltköttet är jägarnas ensak

ur kommunicera en risk ingen vill veta av?

En risk utom vår kontroll

Nytt kärnkraftverk

Kärnkraftverk i drift

Esa Härmälä
Överdirektör
Energiavdelningen

AKADEMISKA
SJUKHUSET

Workshop i riskkommunikation

Martin Tondel, överläkare
Arbets- och miljömedicin
Akademiska sjukhuset
Uppsala

Definitioner av risk

Fara = inneboende potentialen för att något ska orsaka skada

Risk = sannolikheten x konsekvens

Warg LE, 2008

Att tänka på:

Det är lättare att skapa sig
en bild av **konsekvensen** av en
olycka än av sannolikheten

Viktigt att skilja mellan

Riskbedömning (risk assessment)

- Kvalitativt
- Kvantitativt

Riskuppfattning (risk perception)

upplevd risk $\neq$ beräknade risken

Riskuppfattning

Personens vinst/förlust

Tillgänglig information

Kunskap och förståelse

Tidigare erfarenhet

upplevd risk = mätbar risk + indignationsfaktorer

Indignationsmodellen

Frivilliga risker accepteras lättare än påtvingade

Risker individen själv kontrollerar är lättare att acceptera

Rättvisa risker är lättare att acceptera än orättvisa

Riskinformation från trovärdiga källor blir lättare trodd

Chess C, 1995

Indignationsmodellen

Moraliskt stötande risker uppfattas värre

Naturliga risker är lättare att acceptera än artificiella

Obekanta risker verkar farligare än bekanta

Risker som kan förknippas med andra minnesvärda händelser upplevs som farligare

Kommunikationsproblem

När faran (beräknad risk) är liten, men
oron/indignationen stor

När **faran** (beräknad risk) är stor, men
oron/indignationen liten

Riskkommunikation

1. Tänk på indignationsfaktorer
2. Anpassa riskinformationen till mottagaren
  - a) svara på vad allmänheten oroar sig för
  - b) noggrann med teknisk information, anpassa språket, uppmärksam på jargong
  - c) tänk på vad åhörarna vet, vill veta och du vill att de ska veta
  - d) var uppmärksam på kroppsspråket
3. Förutse och svara på frågor om personlig risk

4. Ge korrekt bakgrund till risksiffror
  - a) förklara riskbedömningen
  - b) förklara exponeringsvägar
  - c) ge ett sammanhang, riskintervall
5. Var försiktig att jämföra med andra risker
  - a) använd jämförelser av samma risk vid skilda tillfällen
  - b) jämför med en norm
  - c) gör jämförelser mellan olika värderingar av samma risk
6. Erkänn osäkerhet, understryk säkerhetsmarginal
7. Respektera medborgarnas rätt att bestämma "acceptabel risk" - dialog

Tilltro/Trovärdighet

Engagemang (commitment)

Kompetens (competence)

Omsorger (caring)

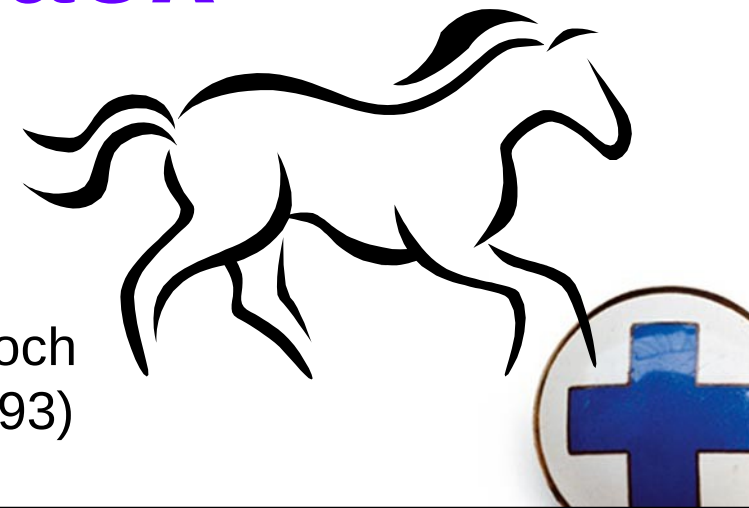
Förutsägbarhet (predictability)

Kasparson RE, 1992

Trust
arrives on foot
but leaves
on horseback

Asymmetriprincipen dvs lättare att förlora tillit och trovärdighet det är att vinna den (Slovic P, 1993)

Diskussionsfrågor

- Hur hantera välinformerade personer?
- Hur agera när enstaka person kan vara drivande i en grupp?
- Hur hantera risk för ohälsa, riskens storlek resp. individuell risk? Jämför allvarlig ovanlig sjukdom resp. vanlig mindre allvarlig sjukdom.
- När utrymma/flytta tillbaks till fuktskadade lokaler?

Litteratur

Andersson K et al. Inomhusklimat och riskkommunikation. Allergi i Praxis 2010;2:52-58

Chess C, Hance BJ, Sandman PM. Bättre dialog med allmänheten. Riskkommunikation. Rapport R 92:1, 2:a uppl. Yrkes- och miljömedicinska kliniken; Örebro: 1995.

Kasparson RE, Golding D, Tuler S. Social distrust as a factor in siting hazardous facilities and communicating risks. J Soc Issues 1992;48:161-187

National Research Council. Improving risk communication. National Academy Press; Washington DC: 1989

Slovic P. Perceived risk, trust and democracy. Risk analysis 1993;13:675-682

Warg LE, Andersson K, Stridh, G. Kriterier för effektiv riskkommunikation: sanering av förorenade områden. Naturvårdsverket; Stockholm: 2008

Riskkommunikation

”en ömsesidig process som innebär utbyte av information och åsikter mellan enskilda, grupper och myndigheter/institutioner. Den innehåller flera budskap om riskers natur och storlek samt andra budskap, inte nödvändigtvis om risk, som uttrycker engagemang, åsikter, reaktioner gentemot risk eller mot olika åtgärder/strategier för att övervaka och kontrollera risker.”

National Research Council, 1989

Åtgärder

När faran är liten men oron stor

Reducera oron

- Tag det människor fruktar på allvar
- Lyssna
- Ge svar på personlig oro
- Förbered svar på frågor riktade till dig som person

Linda Nordling Nilsson,
psykolog, AMM, Gbg

Åtgärder

När faran är stor men indignationen liten

Psykologiska orsaker

- Förnekande av risken
- Fördelar med riskbeteendet
- Livsstil, sociala modeller

Alla mycket starka skäl – svåra att påverka

Linda Nordling Nilsson,
psykolog, AMM, Gbg

